

Молибога Ю.В.

студент,

Науковий керівник: Сажинець С.Й.

кандидат економічних наук, професор,

професор кафедри обліку та аналізу,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Термін «нематеріальні активи» не так вже й давно з'явився у лексиконі українських науковців та фахівців-практиків у сфері бухгалтерського обліку. Проте, зараз не так вже й часто можна зустріти підприємства, в балансі яких би не була заповнена стаття «Нематеріальні активи». До речі, у складі статей активу балансу підприємства, саме ця стаття стоїть на першому місці. Але, зрозуміло, що не цим визначається важливість нематеріальних активів для діяльності підприємства.

Значення нематеріальних активів для підприємства полягає в тому, що вони, хоч і не мають матеріально-речової форми, але за їх сприяння підприємства здатні отримувати додатковий прибуток або створювати умови для його отримання. Тому, питанням щодо організації та ведення обліку операцій з нематеріальними активами слід приділяти значну увагу.

Організовуючи облік нематеріальні активів на підприємствах обліковий персонал наштовхується на цілий ряд невирішених питань методологічного характеру. Насамперед, це стосується визначення поняття «нематеріальні активи».

Для цілей бухгалтерського обліку, відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (далі ПСБО) 8 «Нематеріальні активи» [1] під нематеріальним активом розуміють «немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований». Нематеріальні активи входять до складу необоротних активів підприємства і утримуються ним з метою використання протягом більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам. До нематеріальних активів належать: права користування майном; права на комерційні позначення; права на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки тощо) матеріальним вираженням прав на які є документи виняткового права, патенти і свідоцтва про реєстрацію, права на ноу-хау, права, отримані в результаті придбання ліцензій у патентовласників; авторське право та суміжні з ним права (програмні продукти, програми для ЕОМ, бази даних тощо) і інші аналогічні об'єкти.

На відміну від П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» Податковий кодекс України (далі – ПКУ) акцентує увагу на праві власності на нематеріальні активи. Так, у статті 14 «Визначення понять» ПКУ визначено, що нематеріальні активи – «право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами» [2].

Така різноманітність тлумачення сутності нематеріальних активів у нормативно-законодавчих актах створює певні труднощі для їх прикладної облікової класифікації.

Ще однією проблемою, не вирішеною на загальнодержавному рівні є те, що у нормативно-законодавчих документах не встановлено мінімальної величини вартості нематеріальних активів для їх ідентифікації як необоротні та малоцінні. Очевидно, що

нематеріальні активи незначної вартості, наприклад, до 1000 грн., недоцільно обліковувати у складі необоротних активів та тривалий час їх амортизувати. Аналогічно, не визначено й таке поняття, як швидкооборотні нематеріальні активи. До них можуть належати і обліковуватись на балансі підприємства немонетарні активи, можливо й доволі високої вартості, з нормативним терміном використання, що не перевищує одного року.

Існують окремі проблемні моменти в питаннях нарахування амортизації нематеріальних активів. Насамперед це стосується методики нарахування амортизації. Адже, у п 27 ПСБО 8 «Нематеріальні активи» передбачено, що «Розрахунок амортизації при застосуванні відповідних методів нарахування здійснюється згідно з Положенням (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Тобто, передбачено використання таких методів амортизації: прямолінійний; зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний; виробничий. Проте, у ПКУ (п. 138.3.1) встановлено, що «Розрахунок амортизації основних засобів або нематеріальних активів здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку... При такому розрахунку застосовуються методи нарахування амортизації, передбачені національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, крім «виробничого» методу».

У ПСБО 8 «Нематеріальні активи» не наведено визначення суті амортизації нематеріальних активів, але зазначено, що «нарахування амортизації нематеріальних активів (крім права постійного користування земельною ділянкою) здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється підприємством / установою (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс)». Також зазначено, що нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання амортизації не підлягають та те, що перелік таких активів має бути встановлено підприємством. Виходячи з даного твердження до нематеріальних активів з визначеним строком корисного використання можна віднести: право на користування надрами та іншими ресурсами природного середовища; право користування будівлею, право на оренду приміщень; право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин; право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для ЕОМ тощо), а до активів з невизначеним строком: права на торговельні марки, комерційні (фірмові) найменування, комерційні таємниці, захист від недобросовісної конкуренції тощо.

Враховуючи наведене вище, відповідно до п. 31 ПСБО 8 «Нематеріальні активи», підприємства зобов'язані систематично переглядати терміни корисного використання та методи амортизації нематеріальних активів і здійснювати перевірку «на наявність ознак невизначеності обмеження строку їх корисного використання та за відсутності таких ознак підприємством / установою встановлюється строк корисного використання таких нематеріальних активів».

Важливим чинником, який необхідно враховувати при виборі методу нарахування амортизації є швидкість морального старіння нематеріальних активів. На сьогоднішній день ця категорія активів найбільш вразлива щодо змін через безперервний розвиток суспільства і виникнення більш досконалих аналогів. Моральний знос впливає і на знецінення нематеріальних активів, що необхідно враховувати при виборі методу амортизації, тобто використовувати прискорені методи списання або прямолінійний метод [3].

Важливою складовою організації обліку нематеріальних активів є встановлення порядку документування операцій з нематеріальними активами. З цією метою необхідно, насамперед, використовувати наявні типові форми первинних документів, затверджені центральними органами виконавчої влади. Зокрема, для первинного обліку

операцій з обліку об'єктів права інтелектуальної власності як нематеріальних активів Міністерством фінансів України [4] передбачені такі форми типові документів:

- типова форма НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- типова форма НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- типова форма НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- типова форма НА-4 «Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів».

Зважаючи на те, що у складі нематеріальних активів підприємства можуть обліковуватись й такі об'єкти, що не наділені правами інтелектуальної власності (наприклад, вартість прав на використання земельних ділянок, будівель та ін.) та враховуючи, що для обліку потрібні й інші документи та реєстри (наприклад, для оформлення операцій з передачі нематеріальних активів від однієї відповідальної особи іншій, нарахування амортизації, реєстрації облікових карток тощо), слід розробити та затвердити для використання й інші форми, наприклад: відомість нарахування амортизації (зношення) нематеріальних активів; опис облікових (реєстраційних) карток нематеріальних активів; опис реєстраційних номерів нематеріальних активів; опис нематеріальних активів за місцем їх використання; акт внутрішнього переміщення нематеріальних активів тощо.

Отже, нормативно-законодавчу базу з питань облікового забезпечення операцій з нематеріальними активами необхідно удосконалювати.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
3. Комаринська М.В, Юнчак Г.Г., Дячук В.І. Проблемні аспекти обліку нематеріальних активів VI242 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/komarinska-m-v-yunchak-g-g-dyachuk-v-i-problemni-aspekti-obliku-nematerialnih-aktiviv/>.
4. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів : Наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2004 р. № 732.

Сластнікова Я.Ю.

студентка,

Національний гірничий університет

МОНІТОРИНГ СПОСОБІВ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Поняття «тіньовий бізнес» та «приховування доходів» добре відомі для підприємців в Україні. Тіньова економіка – це результат системної кризи економіки. Основними причинами високого рівня тінізації української економіки є неефективний інституціональний базис регулювання підприємництва та незадовільні умови здійснення підприємницької діяльності. Вона проявляється у проведенні готівкових операцій без обліку; приховування доходів, або перебільшення видатків; виплаті нелегальної заробітної плати; підпільному виробництві і шахрайстві [4]. Обсяги